3. Aktører og samarbeidspartnere

Når det skal startes arbeid med istandsetting eller tilrettelegging av en gammel veg, kan det tidlig i prosessen være grunn til å tenke gjennom hvem som er aktuelle samarbeidspartnere og hvem som kan bidra med praktiske råd og hjelp. Hjelpen kan både være av administrativ, faglig og økonomisk art eller ved dugnadsinnsats. I denne sammenhengen vises det også til det som sies i kapittel 5 om prosjektgjennomføring. De aktørene som omtales i dette kapitlet må vurderes å trekkes inn i prosjektorganisasjonen. Særlig gjelder dette aktører med forankring i lokalmiljøet som aktuelle grunneiere. Andre aktører som bør trekkes inn er offentlige organer, lag, organisasjoner, private firma og ressurspersoner.

De offentlige organene som er aktuelle finnes både på statlig, fylkes og kommunalt nivå.

Grunneiere og brukere

Husk at det alltid er noen som eier vegen som skal istandsettes. Grunneiere og brukere av vegene er viktige medspillere og samarbeidspartnere og mange av dem vil ha stor kunnskap om vegen.

Den beste måten å få til et godt samarbeid på er å ta kontakt så tidlig som mulig i arbeidet.

Sentrale offentlige organer

Miljøverndepartementet

Miljøverndepartementet har overordnet ansvar for naturforvaltning, kulturminnevern og friluftsliv. Departementet har også det overordnede ansvaret for arealplanleggingen etter plan- og bygningsloven.

Direktoratet for naturforvaltning

DN er underlagt Miljøverndepartementet, og instruerer og rettleder statlig naturforvaltning på fylkesnivå.

Direktoratet er et nasjonalt forvaltningsorgan med overordnet mål å ta vare på naturens biologiske mangfold. Direktoratet arbeider også for å sikre allmennhetens

adgang til å utøve friluftsliv. Et annet viktig mål er å få miljøhensyn inklusive friluftsliv innarbeidet i planleggingsvirksomhet i hele samfunnet.

Myndigheten til å forvalte naturressurser er gitt gjennom ulike lover og forskrifter bl.a. lov om naturvern, lov om viltet og lov om friluftslivet.

DN har en egen friluftslivsavdeling som har et hovedansvar på nasjonalt nivå for det offentlig friluftslivsarbeidet. Det overordnete mål for friluftsarbeidet er å legge til rette for at alle i sin hverdag skal ha gode muligheter til å drive friluftsliv som en helse- og trivselsskapende, naturvennlig fritidsaktivitet. Avdeling for naturinngrep har hovedansvar for arbeidet knyttet til planlegging og har et hoved- og koordineringsansvar for direktoratets arbeid mot andre sektorers og myndigheters planlegging og virksomhet. DN administrerer tilskudd til friluftslivsformål via Fylkesmannens miljøvernavdeling. Tilskuddsordningen er omtalt i eget rundskriv som direktoratet gir ut årlig.

Riksantikvaren – direktoratet for kulturminneforvaltning

Riksantikvaren, som er underlagt Miljøverndepartementet, er direktorat for kulturminnevernet i Norge. Direktoratet har ansvar for det samlede kulturminnevern, bygninger, kulturlandskap, automatisk fredete kulturminner, marinearkeologi, fartøyvern og samiske kulturminner. Forvaltningsansvaret for kulturminnevernet er nedfelt i lov om kulturminner. Riksantikvaren driver også forebyggende virksomhet for å sikre kulturminner og miljøer mot inngrep gjennom informasjon og veiledning.

Riksantikvaren administrerer tilskudd til kulturminneformål, men gir ikke direkte tilskudd til istandsetting av gamle veger og vegfar.

Landsdelsmuseene

På tvers av det som er vanlig organisering innen de fleste samfunnssektorer med de tre forvaltningsnivåene stat, fylke og kommune, har kulturminnevernet fremdeles åtte forvaltningsmuseer som er tillagt slike myndigheter. De fem arkeologiske landsdelsmuseene ligger i Oslo, Stavanger, Bergen, Trondheim og Tromsø, mens de tre sjøfartsmuseene ligger i Oslo, Stavanger og Bergen. Pr. dags dato har landsdelsmuseene frigivningsmyndighet for automatisk fredete kulturminner, men denne myndigheten vil i løpet

av høsten 1994 bli samlet hos Riksantikvaren. De arkeologiske landsdelsmuseene har foruten å være museer ansvar for oppbevaring av gjenstander fra forhistorisk tid og middelalder, gjenstandskonservering og arkiver. Museene har også ansvar for arkeologiske utgravninger av veger fra forhistorisk tid og middelalder.

Landbruksdepartementet

Landbruksdepartementet er ansvarlig myndighet og utformer gjeldende politikk innen bl.a. jordbruk, skogbruk og reindrift. Noen av de viktigste lovene som departementet forvalter og som har betydning for ferdsel m.v. er; jordloven, konsesjonsloven, jordskifteloven og skogbruksloven.

Departementet utarbeider også utfyllende forskrifter og retningslinjer, og sørger for at disse blir fulgt. Ofte skjer dette i samarbeid med andre departement og organisasjoner i landbruket.

Det er knyttet miljøkrav til storparten av landbrukets tilskuddsordninger. Flere av tilskuddsordningene har i tillegg en positiv effekt for ferdsel, f.eks. tiltak i landbrukets kulturlandskap. Det kan gis tilskudd til tilrettelegging for ferdsel og til vedlikehold og skjøtsel av landskapskvaliteter i landbrukets kulturlandskap.

Samferdselsdepartementet

Vegdirektoratet

Vegdirektoratet er underlagt Samferdselsdepartementet. Direktoratet har et overordnet ansvar for bygging og vedlikehold av veger. Norsk vegmuseum er Vegdirektoratets fagkontor for kulturminner og bevaring av etatshistorier, og har i tillegg til å være museum et ansvar for å gi faglig hjelp til de ulike vegkontorene i fylket. I forhold til gamle veger kan også direktoratets juridiske avdeling, bruavdeling og trafikksikkerhetsavdelingen gi faglige råd og veiledning.

Vegdirektoratet fordeler tilskudd til verneverdige veger etter søknad fra det enkelte vegkontor i fylkene.

Den norske kirke

I forbindelse med planer om å tilrettelegge en pilegrimsveg vil det være riktig å invitere bispedømmekontoret til å delta

i arbeidet. Pilegrimsvegene passerer kirker og andre religiøse minnesmerker som krever spesiell pietet ved tilrettelegging.

Kirken er på alle plan en viktig aktør og samarbeidspartner i denne sammenheng. Kirken har egne planer og aktiviteter knyttet til pilegrimsvandring i vår tid.

Regionale offentlige organer

Fylkesmannen

Fylkesmannens miljøvernavdeling

Fylkesmannens miljøvernavdeling har bl.a. ansvar for å få miljøhensyn inklusive friluftsliv innarbeidet i planleggingsvirksomhet på fylkesnivå. På samme måte som fylkekommunens kulturvernavdeling har miljøvernavdelingene et ansvar for veiledning innen sitt fagområde. Ofte vil det være lurt å trekke dem inn parallelt med fylkeskommunenes kulturvernavdelinger i en tidlig fase av prosjektet for å klargjøre hvordan en på best mulig måte kan ivareta friluftslivsinteressene og naturmiljøet.

Fylkesmannens miljøvernavdeling fordeler rammetilskudd fra DN.

Fylkesmannens landbruksavdeling

Landbruksavdelingen har ansvar for å gjennomføre landbrukspolitikken på regionalt hold. Arbeidsoppgavene er planlegging, rådgivning og forvaltning av offentlige tiltak i landbruksnæringene.

Ved større prosjekter bør landbruksavdelingen inviteres til å delta for å bl.a. avklare og løse eventuelle konflikter. Landbruksavdelingen har gjerne god lokalkunnskap som kan komme til nytte.

Landbruksavdelingene har en sentral rolle ved forvaltningen og fordelingen av ulike tilskuddsordninger. Tilskudd til spesielle tiltak i landbrukets kulturlandskap har en positiv effekt for ferdsel ved at det kan gis tilskudd til tilrettelegging og til vedlikehold og skjøtsel av landbrukskvaliteter.

Fylkeskommunen

Fylkeskommunen – kulturminneforvaltning

Fylkeskommunene har med noen unntak (middelalder bygninger, kirker og maritime kulturminner) ansvar for forvaltningen av alle kulturminner i fylket. De skal ivareta

kulturminneinteressene ved planlegging og gjennomføre skjøtselstiltak. Videre har de et veiledningsansvar overfor andre offentlige etater på fylkes og kommunalt nivå, grunneiere og andre som arbeider med kulturminner. I tillegg til forvaltningsoppgaver skal de også foreta registrering av ulike typer kulturminner og drive formidling. Fylkeskommunen vil ha oversikt over de ulike kulturminnene som er registrert i et område.

Det vil være fornuftig å ta tidlig kontakt med fylkeskommunen for å få faglig hjelp og bli kjent med de begrensninger som ligger i lovverket. Ofte har de erfaring fra lignende prosjekter i andre deler av fylket. De kan formidle kunnskap om disse samt formidle kontakt til personer og miljøer som har høstet erfaringer i lignende saker.

Fylkeskommunene fordeler midler til skjøtsel av kulturminner. De kan også fremme egne søknader til Riksantikvaren.

Fylkeskommunen fordeler tippemidler til anlegg for idrett og friluftsliv.

Fylkeskommunen – planbehandling

Fylkeskommunen har veiledningsansvar overfor kommunene om hvordan de skal foreta arealplanlegging og forvaltning.

Fylkeskommunen kan gi midler for å utrede prosjekter knyttet til arealplanlegging.

Statens vegvesen Vegkontoret

Statens vegvesen Vegkontoret har ansvaret for riks- og fylkesveger i sine respektive fylker. Ved hvert vegkontor er det oppnevnt en museumskontakt som vil følge opp henvendelser om bevaring, restaurering o.s.v. av gamle veger som vegvesenet har juridisk ansvar for.

Kommunene

Kommunene skal påse at kulturminnehensyn som f. eks. vern av gamle veger blir ivaretatt i kommuneplaner og reguleringsplaner. Kommunene er ut over dette ikke pålagt lovbestemte, konkrete kulturminneoppgaver, men en rekke kommuner arbeider aktivt med å sikre og tilrettelegge alle typer kulturminner for sine innbyggere.

De fleste kommunene har miljøvernkonsulenter og enkelte kommuner har opprettet egne miljøvernetater som

arbeider med å sikre og tilrettelegge friluftsområder og sikre miljøinteressene i arealplanleggingen. Både kulturetatene og miljøvernlederene i kommunene vil være svært viktige medspillere i prosjekter som knytter seg til vern og vedlikehold av gamle veger.

Teknisk etat eller plankontoret i kommunen har det administrative ansvaret for utarbeiding av kommuneplaner og reguleringsplaner. Her kan en få veiledning om plan- og bygningslovens bestemmelser som knytter seg til hvordan en kan ivareta de gamle vegene etter dette lovverket.

Fra og med 01.01.94 ble de statlige landbrukskontorene overført til kommunene og organisert som en del av kommuneforvaltningen. Kommuneforvaltningen skal etter dette ha tilfredsstillende fagkompetanse innen jord- og skogbruk og de vil ofte ha nyttig kjennskap til lokale forhold. Ta kontakt med kommunen på et tidlig stadium. Kommunen har en sentral rolle i innstillinger av søknader om tilskudd til spesielle tiltak i landbrukets kulturlandskap.

Kommunene godkjenner og behandler søknader om tilskudd til idretts- og friluftsformål. De kan også fremme egne søknader. I prosjektsammenheng kan de ha ansvar for å utarbeide søknader og bidra med praktisk hjelp.

Interkommunale friluftsråd

Friluftsrådenes landsforbund er en landsomfattende organisasjon som består av 13 interkommunale friluftsråd. Friluftsrådene er et samarbeidsorgan mellom to eller flere kommuner innen friluftsliv. Rådene utfører friluftslivsoppgaver på vegne av kommunene. I første rekke sikring, tilrettelegging og forvaltning av friluftsområder. De ivaretar også informasjonsoppgaver, driver aktivitetsprosjekter og er utaleorgan i plan-og utbyggingssaker som vedrører friluftsliv. Friluftsrådene kan også ha pådriver- og koordinatorfunksjon i friluftslivsarbeidet.

Organisasjoner, lag og foreninger

Organisasjoner, lag og foreninger kan bidra med faglig og praktisk hjelp. Det finnes en rekke ulike typer organisasjoner en kan vurdere å trekke inn i arbeidet.

Næringsorganisasjoner og grunneierlag

Det er aktuelt å samarbeide med lokalavdelinger av næringsorganisasjoner som Norges Skogeierforbund,

Norges Bondelag og Norsk bonde- og småbrukerlag der hvor vegen går over dyrket mark eller i tilknytning til et gårdsbruk. På lignende måte bør en vurdere samarbeid med grunneierlag og velforeninger, dersom vegen går i områder der det finnes slike organisasjoner.

I mange tilfeller er slike organisasjoner viktige når det gjelder gjennomføring av praktiske tiltak. I enkelte tilfeller kan de gi økonomisk støtte.

Ideelle organisasjoner

Den Norske Turistforening er en landsomfattende organisasjon med medlemsforeninger i alle fylker. DNT har lang erfaring med å tilrettelegge turveger og er en aktuell samarbeidspartner.

Ofte kan den vegen en setter i stand også brukes som trimløype. Idrettslaget i bygda vil da være en naturlig samarbeidspartner når en kommer til gjennomføring av konkrete tiltak.

Fortidsminneforeningen er en ideell organisasjon som arbeider for å ta vare på kulturminner og fremme interessen for kulturminnevern. Foreningen er organisert med et hovedstyre nasjonalt og med fylkesvise avdelinger. I enkelte tilfeller kan foreningen gi økonomisk støtte til gjennomføring av restaureringsarbeider.

Norges naturvernforbund er en landsomfattende organisasjon som har avdelinger i alle landets fylker. I tillegg finnes det lokallag i en rekke regioner og kommuner. Naturvernforbundet gir en viktig kobling mot å se vegen inn i miljøsammenheng. Forbundet har flere steder engasjert seg aktivt i å tilrettelegge naturstier knyttet til gamle veger.

Mange steder finner en ideelle organisasjoner som historielag, idrettslag og ungdomsorganisasjoner. Dersom det finnes et historielag i bygda bør en aktivt søke å trekke dette med i arbeidet. Historielaget kan finne fram til skriftlige og muntlige kilder som vil ha betydning for eventuelt arbeid en skal utføre på vegen. Mange historielag vil være interessert i å delta i å opparbeide den gamle vegen til en kultursti.

Private firmaer og konsulenter

Dersom vegen i et parti er ødelagt, og en må anlegge en alternativ trasé for denne delen, bør en vurdere å trekke inn landskapsarkitekter.

Enkelte ganger kan det være nødvendig å få håndverkere

til å utføre restaureringsarbeider. Dette kan være tilfelle dersom murer har rast ut, bruer er skadet eller en skal foreta andre krevende restaureringstiltak. Før håndverkere engasjeres er det svært viktig at en har hatt kontakt med antikvariske myndigheter for å avklare hvordan arbeidet skal utføres. Ofte mangler håndverkere kunnskap om eldre teknikker og i noen tilfeller kan dette føre til at resultatet ikke har den form og kvalitet en skulle ønske.

De Sandvigske Samlinger, Maihaugen på Lillehammer har utarbeidet et landsomfattende håndverksregister som inneholder opplysninger om håndverkere som kan ulike gamle teknikker. Ta kontakt med håndverksregisteret for å avklare om det i ditt området finnes kvalifiserte personer.

I enkelte tilfeller kan det være nyttig med hjelp fra anleggsgartnere.

Vær klar over at det å bruke private firmaer og konsulenter koster penger, mens det offentlige vanligvis utfører tjenester gratis.